

**VEEL KORD PEREARSTISÜSTEEMILE
ÜLEMINEKUST**

Valik, millise arsti juurde ennast nimistusse kanda, tuleb teha juba õige pea, sest aega selleks on meie vallas **15.septembrini**. Teoreetiliselt võib valida kogu Eesti ulatuses, kuid sisuline kriteerium on see, et perearst peab tegema ka koduvisiite. Kui keegi otsustab valida perearsti kaugemast piirkonnast, peab ta arvestama, et see arst talle koju ei tule. Vajalik oleks vallas teada ka seda, kes on otsustanud teiste perearstide kasuks, sest need inimesed, kes oma valikust ei teata, lülitatakse oma elukohajärgse arsti nimistusse.

Probleemiks Avanduse vallas on väike inimeste arv. Ühele perearstile ette nähtud patsientide arv on 1900, meie vallas umbes 1100. Seoses sellega, et rahastamine toimub nimistus olevate inimeste arvu alusel pearahana, võib tekkida probleeme kohaliku arstiabiga - kas arst saab selle rahaga hakkama. Kahjuks pole teada, milline summa haigekassast 1998. aastaks lepinguga määratakse. Lääne-Virumaa maakonnaarst on oma arvamusel välja öelnud 12. juuli "Virumaa Teatajas", tsiteerin: "*Vajalik on valla toetus, et arst 1100 nimistusse kantud elanikuga ära elaks. Vald võib tasuda kommunaalkulude, arsti sõiduki kasutamise või millegi muu eest*".

Kahjuks on teada ka tõsiasi, et eelarve on meil pingeline ja pole teada, kust leida täiendavaid vahendeid. Kas arstiabi meie vallas jääb sellisel tasemel püsima, me veel ei tea. Vastuse sellele annab tulevik, sõltuvalt sellest, kui palju tuleb arsti nimistusse inimesi.

Võimalus end registreerida perearst Eda Arusoo nimistusse on haigekassa kaardi või pensionitunnistuse ja passi alusel Simuna Ambulatooriumis ja Avanduse Vallavalitsuses. Oma otsusest valida teine perearst palume teada anda Avanduse Vallavalitsusse.

Eda Arusoo

Eespool juba tsiteeritud intervjuus ütleb maakonnaarst Tõnis Randlane: "Osa praksiseid jääb paratamatult liiga väikeseks. Nii võib juhtuda Avanduse vallas. Sealtkandist on ka Väike- Maarjasse raske käia, sest bussiühendus on vilets". Ometi on praegune vallaarst Eda Arusoo õppinud perearstiks. Kas tõesti jääb väikese patsientide arvu tõttu meie vald ilma arstita? Mida arvavad probleemist vallaelanikud? Esitasin inimestele kolm küsimust.

Mida arvate perearstindusest üldse?

Enamik vastajaist pooldas seda süsteemi: "Maoludes polegi teisiti mõeldav, siin ju eriarste pole. Hea on, kui arst tunneb kõiki, on kõigi probleemidega kursis." "Täiesti pooldan seda maal. Kui arst on käepärast, siis on hea, kui ta teab palju." "Väga tänuväärne, suhtun positiivselt." Oli ka neid, kes ütlesid, et ei näe erilist vahet üldarsti ja perearsti vahel - arst on arst. "Minu arvates on see vana asi uue nimega. Vähemalt maal. Siin on ju kogu aeg üks arst kõiki ravinud - mu vanemaid, mind ja nüüd mu lapsi." Osa inimesi arvas, et ei oska sellesse veel kuidagi suhtuda - pole õieti arugi saanud, mis see perearstindus on. "Mis sa ikka oskad suhtuda. Eks hiljem paistab, kas see õigustab ennast või ei."

Kuidas suhtute sellesse, kui Simunast arst ära kaob?

Sellesse küsimusse suhtuti eranditult negatiivselt. Ühe vastaja sõnadega kokku võttes - "See oleks katastroof!" Muretseti eriti selle pärast, kuidas saavad arstile pensionärid ja lapsed. "Arst on vajalik, kus sa jooksed, kui häda käes. Keegi ei tea ju, millal vaja võib minna. Ükskõik, mis nime all see arst

on, peaasi, et jääks." "See pole üldse mõeldav. Arstidele saamine on vanematel inimestel üldse raske. Ei oska sellist elu üldse ette kujutada." "Seda küll ei taha. Arst on käe-jala juures, Väike-Maarjasse käivad bussid väga halvasti, väga tülikas oleks käia." "Suhtun väga negatiivselt. On neid, kellel isiklikud autod, minul pole, lastega oleks väga raske kuskil käia." "Sai rõõmustada, kui Simunasse arst tuli, ta on ju tubli ja väga hoolas. Pensionäriil on väga paha kuhugi kaugele minna, siia lähed siis, kui enam teisiti ei saa. Ei hakka ju algul Laekverre või Maarjasse minema." "See oleks ju absurdne! Väike-Maarjas käimisele läheb terve päev. Kes on pidanud haigena kuskil käima, teab, milline vaev see on. Ja ei kujuta ette, kuidas haiget last niimoodi väntsutada. Vaevalt arst Maarjast iga häda peale kohale tuleb!" "Kas see on tõsine küsimus? Kas siis nüüd tuleb hakata imikuga kuskile kontrolli sõitma ja voodihaigeid vanainimesi arstile vedada?"

Kas panete end kirja siinse arsti juurde?

Arvatavasti on meie vallas inimesi, kes valivad arsti kuskilt mujalt, kuid mina neid küsitlenu ei juhtunud. Enamus vastas, et kindlasti panevad end siia kirja või on juba seda teinud. Üks inimene vastas, et kuigi tema elukoht jääb Laekvere valda, kavatseb nende pere hakata siiski käima Simunas arstil, sest Laekvere arst neile ei meeldi. Üks vastaja oli kahtleval seisukohal - ta sõidab Tartu vahet ja kui on oht, et arst ära kaob, on ehk targem Tartus arst leida. Paar inimest polnud veel selle peale mõelnud, kuid arvasid, et kuhu nad ikka minema hakkavad.

Norralaste külaskäik

3.-7.juulini oli meil külas meie sõpruskommuni Valle delegatsioon, kuhu kuulusid lasteaednikud, folkmuusikud ja omavalitsuse juht Tarald Myrum. Lasteaia töötajad, kelle eestvedajaks on Alida Harskamp, Hylestadi lasteaia juhataja, äärmiselt tarmukas ja abivalmis daam, olid juba pikemat aega huvitatud meie lasteaiast. Folkmuusikud tulid vastukülaskäigule - eelmisel aastal käis Valles Simuna kapell - ning kasutasid võimalust osaleda Viru Särul. Neid oli neli: tantsupaar Jon ja Marit Rysstad, parmupillimängija Jon Melhus ning rahvusliku keelpilli - fiddleri- mängija Marton Laksessevele.

Lennujaamas olime pisut üllatunud sellest, kui palju pagasit norralastel kaasas oli, selle põhjus selgus peagi.

Kõigepealt tegime väikese ekskursiooni Tallinna vanalinnas. Avanduse mõisakeldris ootasid meid juba aurav supikatel ja vastutulelikud perekonnad, kes olid nõus norralasi enda juures majutama. Pärast ühist söömaega jagasimegi külalised peredesse laiali.

4.juuli oli planeeritud meie valla tähtsamate objektide tutvustamiseks. Alustasime hommikul vallamajast, kuhu tuli ka osa volikogu liikmetest. Tutvustasime omavalitsuse tööd ja töötajaid. Edasi käisime koolimajas, alustades kõige vanemast ja lõpetades kõige uuema osaga, seejärel kirikus ja Avanduse mõisahoones. Raamatukogust jäi meelde seik, kui mõned norralased eesotsas Myrumiga tahtsid tutvuda norra autorite teostega, et vaadata järele, kui palju neid ka loetakse. Muusikakooli ja lasteaia koostööd hindasid nad kõrgelt ja pidasid järgimiseväärseks. Kulminatsioon saabuski lasteaias. Pärast meie laste väikest meeleolukat kontserti andsid norra lasteaednikud üle mitu kotitait mänguasju, samuti raha, mille nad olid ise korjanud mitmesugustel heategevusüritustel. Rõõm oli vaadata laste nägusid, kui nad mänguasju pakenditest välja harutasid. See oligi see "lisapagas", mis lennujaamas meie tähelepanu äratas.

Lõunatasime mõisakeldris ja jätkasime ekskursiooni ambulatooriumis ja Mällo päisjärve ääres. Siis külastasime norralaste jaoks väga eksootilist "Jäägri" baari. Edasi sõidutasime mägede pojad ja tütreid üle Emumäe ja jõudsime Kärü kooli ja rahvamaja juurde, kus meile sai osaks meelde jääv vastuvõtt. Lapsed laulsid ka ühe ingliskeelse laulu ning osa neist suutsid lasteaednikega inglise keeles suhelda. Lõpuks viis teekond Kärüveski kalakasvatuse, kus ootas ka õhtusöök.

Kell 21.00 toimus Simunasa vabaõhukontsert, kus esinesid nii norra folkansambel kui ka meie rahvatantsijad, kapell ja Kärü Rahvamaja ansambel. Ühtviisi tore oli jälgida norralaste eripärast esinemislaadi ja meie oma taidlejaid, kes üllatavad üha enam järjest kasvava meisterlikkusega. Piduläks rahvamajas sujuvalt edasi ja norralased olid meeldivalt üllatunud, et meil ka keskealistele selliseid meeleolukaid peoõhtuid korraldatakse.

Laupäeval algas Viru Särü, tänavu juba 7.korda. Võisime uhkust tunda, et tänu Avanduse vallale ja eriti Eve Sarnetile oli esinemas lisaks soomlastele veel üks kollektiiv Lääne-Euroopast. Lisaks Särü muljetele said norralased võimaluse tutvuda Lahemaa vaatamisväärsustega. Vahelduseks kontsertidele, mis toimusid üsna vabas vormis erinevates kohtades, korraldati seal ka mitmesuguseid rahvalikke jõukatsumisi. Õhtu lõpetasid Väikeste Lõõtspillide Ühingu pillimehed, kelle muusika saatel kõik esinejad ja pealtvaatajad ülevas meeleolus sulasid ühiseks tantsivaks pereks.

Pühapäeva hommikul jõudsid külalised Vallest tutvuda Simuna tuletõrjekomandoga. Mehed tundsid elavat huvi tuletõrjetechnika vastu ja imestasid kõikjal valitseva puhtuse üle. Selgus, et üks pillimees oli ise varem tuletõrjes töötanud. Mälestuseks tegime ühiselt Tuletõrjedepoo taustal.

Viru Särul esinesid norralased pühapäeval kaks korda. Enne lõpukontserti toimus pidulik rongkäik, kus kõik esinejad marssisid lippude lehvides läbi mõisapargi pealavani, rahvas kahel pool teed tervitamas. Järgnes peakontsert, kus kõik püüdsid anda endast parima ning peakorraldaja Igor Tõnurist kinkis igale kollektiivile tuleraua. Meeldivalt üllatunud oli Norra suursaad Eestis Kai Lie, kes oli tulnud Viru Särule ja leidnud eest norra folkgrupi. Ta tänas Avanduse valda selle eest, et aitasime nende esinemisel teoks saada ja nõnda norra kultuuri tutvustada. Norralaste esinemised said Viru Särul sooja vastuvõtu osaliseks.

Õhtul läks sõit juba Tallinna poole, sest külalised - olid otsustanud esmaspäeva ennelõuna veeta Tallinnas. 7.juulil lendasid meie Norra külalised tagasi kodumaale. Koos nendega läksid meie valla noored Merje Kiitsak ja Koit Põldmaa, kes võtsid osa Valle noorte töölaagrist. Loodame, et neile kontaktidele lisanduvad peagi uued - on ju talunikud tulemas üsna suu delegatsiooniga.

Lõpetuseks tahaks ma tänada kõiki neid inimesi, kes olid seotud norralaste vastuvõtuga ning andsid oma parima, et muuta nende siinviibimine võimalikult meeldivaks.

Jüri Aavik

JUULI VALLAVALITSUSES

⇒ arutati õigusvastaselt võõrandatud vara maksumuse kinnitamise ja kompensatsiooni määramise ning tagastamise korraldusi

⇒ otsustati toetada Simuna pensionäride klubi "Elurõõm" 300.-krooniga

⇒ otsustati toetada Ago Randmetsa 3300.- krooniga seoses Lääne-Viru Poistekooriga kontsertreisiga Norra Kuningriiki

⇒ Riina Konsa'le eraldati elamispend Kurtina 8-korterilises elamus

⇒ Aare Reimann'ile eraldati elamispend Avanduse vanasse koolimajja

⇒ võimaldati eakatele pensionäridele Aino-Vilhelmine Pärnale ja perek. Eenmaale soodustust 50% ulatuses 10 rm küttepuude ostmiseks

SIMUNA METEORIIDIKRAATRIST

Ühel päeval astus vallamajja sakslasest teadusemees, kes tundis huvi Simuna meteoriidikraatri vastu. Koos vallavanema ja Helmut Tootsiga käiski ta selle juures ära. Ta rääkis ka, et kraater on äratanud rahvusvahelist huvi ning olnud jutuks mitmel teaduskonverentsil. Kahjuks on selle kohta vähe infot. **Palve kõigile, kes midagi mäletavad või on sellest kuulnud - andke endast teada!** Neile aga, kes pole arvatavast meteoriidist midagi kuulnud, pakume lugeda kokkuvõtet Enn Pirruse ja Reet Tiirmaa artiklist "Kas Virumaa boliid jõudis maale?" ("Eesti Loodus" 1991, nr. 4, lk. 210-214).

1. juunil 1937 võisid Kirde-Eesti elanikud näha omapärast loodusnähtust. Idataevas oli helendav, Kuule sarnane tulekera, mis aeglaselt lähenes, siis justkui peatus ja moondus hõbevalgeks suitsupilveks, lastes lõpetuseks kõlada kauge pikse mürinat. Pilvekesest eraldusid silmapiirini ulatuvad mustjad suitsuribad, mis pikkamisi spiraalidena haihtusid. Nähtus tuli lugeda boliidi - kauge taevakehakilu sisenemiseks Maa atmosfääri tihedatesse kihtidesse. Tänu paarile teadajale mehele on teada Viru boliidi liikumistee põhiparameetrid. Noor astronoom A. Kipper käis kohapeal, küsitles elanikkonda, seostas kirjeldused maapealsete objektidega ning koondas ühtsesse asimuutaalsüsteemi. Nüüdseks on teada, et kosmosekeha sisenes Maa atmosfääri Suure Vankri ja Ilvese tähtkuju piirilt, langes suure kiirusega maapinna suhtes umbes 60 nurga all. Tihedates õhukihtides plahvatas ta 28 km kõrgusel Viru-Roela asulast veidi ida pool, muutudes õhtupäikse valgustatud pilvekeseks. Suurema tihedusega atmosfäärikihtides ei pidanud sisepinged pealt hõõgvpunaseks kuumenenud ja seest suure inertsjahedusega lendkeha osade vahel vastu. Plahvatusel osa ainst auruks, osa ühines õhuhapnikuga, moodustades suitsupilve. Suuremad killud võisid jätkata lendu maapinna suunas, plahvatuslaine tõttu muutunud trajektooriga. Väikeste mõõtmete tõttu pidurdus tükkide lend kiiresti, nad ei kuumenenud enam helendumiseni ja seetõttu polnud kaugele nähtavad. Suitsuviirgude järgi langemispaikade määramine oli juba ebatäpne, kuigi A. Kipper koostas nende põhjal kaardi. Et plahvatus toimus kõrgel, võisid killud maapinnal väga laiali hajuda ning võimalus nii väikest eset leida oli imepisike. Näis, et Viru boliid muutub ajalooks, jätmata maapinnal kindlakstehtud jälge.

Kuid 1984. a. kirjutas Heino Ross Teaduste Akadeemia meteoriitikakomisjonile, kutsudes Orguse külla vaatama omapärast süvendit, mis võiks olla kraater. Sellesse suhtuti skeptiliselt, kuna Simuna ümbrus on rikas karstivormidest, mis jätavad maapinnale kraatriladseid koonilisi lohkusid. Kuid selgus, et karstilehter see pole. Lehtri geoloogiline eripära näitab, et tegu on plahvatusel jälgel. Seda näitab ringvall mattunud mullakihi, materjali sorteerituspilt süendis, lehtri koonusjas kuju jpm.

Kraater meenutab pommilehtrit. Tema läbimõõt valliharjalt on 8,5 m, sügavus 1,9 m, läbimõõdu ja sügavuse suhe 4,5 : 1. Vall süvendi ümber on madal (20-25 cm), vaevumärgatav, kuid selgelt ringikujuline ja pidev. Et lehter tekkis selgelt kahekihilisse pinnasesse - peal 1,1 m pudedat liiva, all kivirikas savikas moreen -, siis on materjali jaotuspilt vallis igati loomulik: mattunud mullakihi peal lebavad suuremad

kivid ja veerised, valli ülaosa moodustab peen liiv. Niisugune jaotus on tüüpiline plahvatusel ja välistab süvendi kaevamise. Lehtrit on kasutatud lõpnu kariloomade matmiseks ja nende jäänuste põletamiseks, hiljem ka olmeprahi, sealhulgas vanametalli peitmiseks. Seetõttu on raske võimalikku meteoriitset ainet otsida magneti ja miiniotsijaga. Kaua püsis kahtlus, kas tegemist ei või olla lihtsalt sõja jäljega. Kuid küsitledes vanu elanikke, selgus, et kraater oli olemas 1938. aastal. Tollal olivat see asunud lehtpuupõõsastikus keset tihedat kuusenoorendikku. Praegu kasvavad kraatri ümber ja vallidel 40-50 aasta vanused kuused, mõnikümme meetrit eemal on aga tunduvalt vanemaid kuusehiiglasi. H. Ross mäletab kraatri südamikus kasvanud remmelgat. Selle känd tuli kaevamisel välja, sellel loendati vähemalt 38 aastaringi. Ka see, et kõrgeim valliosa paikneb läänes, on kooskõlas süvendi tekitanud keha langemisega ida poolt. Juhusliku pommiplahvatusel vastu räägib sõjaliste objektide puudumine lähikonnas, lehtri liiga suured mõõtmed. Ka pole mälestusi niisugusest plahvatusel ega mingeid pommikilde või nende roostetamispeki kraatrivallis, süendis, lähikonnas.

Järelikult tuleks ikkagi lähtuda Viru boliidist. Kaardil, mille koostas A. Kipper, on tõenäoline langemispaik Simunast umbes 10 km põhjaloodes, kuid ta ise märgib, et andmed on väga ebatäpsed. Vaatleja Simunast on andnud suitsuviiru langemisele sama suuna, millel paikneb kraater. Rakvere lehe kaudu paluti edastada mälestusi sellest sündmusest. Simuna kraatri kohta lisateavet ei saanud. Assamalla elav Ü. Tähiste viis aga uurijad paika, kus ta 14-aastase poisina hobust tuues väikese hõõgvpunase taevakeha kukkumist nägi. Selgus, et langemispaik on tõepoolest Simunast 15 km põhja pool. Seni on otsingud jäänud tulemusteta, kuid ikkagi tuleb arvata, et plahvatusel Viru-Roela kohal lagunes boliid mitmeks tükiks, mis jätkasid lendu maapinna suunas juba tõeliste meteoriitidena. Plahvatuslõök hajutas erineva massiga tükkide liikumistee, mistõttu kilde võiks leida arvatavasti 50 km² suuruselt alalt.

Simuna kraatri puhul tekitab hämmeldust asjaolu, et plahvatusel ning sellega kaasnenud maapinna vappumist ei tajunud Orguse küla elanikud, kelle majad asusid vaid 300-400 m eemal. Oli küll hiline aeg - 21.05, pealegi kaasnes langemisega valgusähvatusel moodi helendus ja kauge mürin, nii võis lõök maapinnale täheldamata jääda. Lööklainet võis pehmendada ka tihe kuusemets. Kraatri mõõtmed on sellised, et sinna langenud meteoriit ei saanud tervikuna säilida - ta pidi lõõgist pihustuma ja killunema. Et lehtrit kohe ei märgatud, see on loomulik - see asus tihedas kuusenoorendikus, tollases riigimetsas, teedest eemal.

3 □ Viru boliidi tee ja maapinnale jõudnud meteoriitide eeldatav hajumisala. Peene punktiga on märgitud 1937. a. jälgitud suitsujugade maandumisuund vaatleja poolt nähtuna.
1 — boliidi plahvatuskoht 28 km kõrgusel. 2 — Simuna kraater. 3 — O. Tähiste näidatud väikese meteoriidi langemispaik. Kas loomulik hajuvus!

